

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*

Geliş Tarihi: 02.03.2018

Kabul Tarihi: 12.04.2018

Sayfa:187-199

ISSN: 2147-8872

**TÜRKÇE VE ARNAVUTÇA ARASINDAKİ ORTAK SÖZCÜKLERİN
ARNAVUTLARIN TÜRKÇE ÖĞRENİMLERİNE OLAN ETKİSİ ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME**

İnan Gümüş*
Pınar Dağ**

Özet

Tarih boyunca bütün diller, gereksinimlerine göre başka dillerden belirli öğeleri alıntılama yoluna gitmiştir. Diller arası etkilenmeler olarak beliren bu durumun boyutlarından biri de söz varlığına ilişkindir. Söz varlığı her ne kadar bir dilin yüzey yapısını gösterse de içerisinde bir toplumun yaşayış biçimi, düşünce sistemi, geleneksel yapısı ve üretim mekanizması gibi birçok öğeyi barındırması yönüyle o toplumun kodlarını sunması bakımından önemlidir. Türkçenin tarih boyunca etkilediği dillerden biri, Arnavutçadır. Türkçe ve Arnavutça dil ilişkileri, Türklerin Balkan coğrafyasındaki tarihsel serüveniyle koşutluk göstermektedir. V. yüzyıldan itibaren Karadeniz'in kuzeyinden gelerek yerleşen Türk toplulukları döneminde ortaya çıkan dil ilişkileri, Balkanların Osmanlı Türklerinin egemenliğine girmesinden itibaren daha yoğun ve kalıcı olarak görülmüştür. Türkçe ve Arnavutça arasındaki dil ilişkileri, derin yapıda ortaya çıkmamış, sözlüksel malzemeyle sınırlı kalmıştır. Burada Türkçe, etkileyen konumuyla öne çıkmıştır. Yabancı dil öğretiminde, alıntıların katkısı/etkisi ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu noktada sağlıklı veriler elde etmek ve bir yöntem geliştirmek açısından öğrenci kitlenin ana dilinin, hedef dilden alıntılıdığı yapıların dil öğrenimindeki yerini belirlemek gerekmektedir. Bu makalede, ana dili Arnavutça olan öğrencilerin Türkçe öğrenimleri sırasında karşılaştıkları ortak sözcüklerin, dil öğrenimlerine olan katkısı belirlenmeye

* Öğretim Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluborlu Selahattin Karasoy Meslek Yüksekokulu, orcid.org/0000-0002-6124-8881, inangumus@sdu.edu.tr

** Öğretim Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğirdir Meslek Yüksekokulu, orcid.org/0000-0003-3080-9612, pinardag@sdu.edu.tr

çalışılmıştır. Genel kabul olarak beliren, ortak sözcüklerin avantaj sağladığı görüşünün doğru olup olmadığı uygulamalı olarak sorgulanmış, uygulamadan elde edilen sonuçlar nesnel ölçütlerle değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, dil ilişkileri, Arnavutça, sözcük öğretimi, söz varlığı.

AN EVALUATION ON THE EFFECT OF THE COMMON WORDS BETWEEN TURKISH AND ALBANIAN TO THE ALBANIANS' TURKISH LEARNING

Abstract

Throughout the history all the languages, according to their needs, have made use of quotation of certain items from other languages. One of the dimensions of this occasion that appears as interlingual contamination is related to vocabulary. Although vocabulary shows the surface structure of a language, with respect to incorporating many factors such as the way of living, thinking system, traditional structure and production mechanism of a society, it is important to in terms of presenting the codes of that society. One of the languages which Turkish has influenced throughout the history is Albanian. Turkish and Albanian language contact shows parallelism with the historical adventure of the Turks in Balkan geography. Language contact appearing at the time of Turkish communities who, beginning from the V. century, settled down by coming from the North of Black Sea was seen more permanently and intensely beginning from the fact that Balkans came under the domination of Ottoman Turks. Language contact between Turkish and Albanian has not appeared with deep structure but has remained limited with lexical material. Here, Turkish has become prominent with its affecting position. Various views about the contribution and influence of the quotations in foreign language teaching have been presented. At this point, in terms of getting reliable data and developing a method it is necessary to position the structures in language learning which the mother tongue of the learner audience quotes from the target audience. In this essay, the contribution to their language learning by the common words, which the students whose mother tongue is Albanian came across at the time of their Turkish learning, has been tried to be determined. Appearing as a general acceptance, whether the view that the common words provide an advantage is true has been questioned with practice and the results taken from the practically have been evaluated with objective criteria.

Key Words: Turkish teaching, language contact, Albanian, vocabulary teaching, vocabulary.

Giriş: Türklerin Balkan Coğrafyasındaki Yayılmalarına ve Yerleşmelerine Kısa Bir Bakış

Türkler için Batı coğrafyası her dönemde ilginin odağında olmuştur. Türlü nedenlere bağlı olarak Türk toplulukları, Orta Asya coğrafyasının dışında Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Ön Asya gibi bölgelerde de varlık göstermişlerdir. Zeki Velidî Togan bu durumu şöyle dile getirmiştir: “Türklerin menşe’i bahis mevzuu olunca, gözler, bugün dahi bunların ekseriyetini yaşayan kıta olduğu Ortaasya’ya dikilir; fakat bu milletin ikinci büyük ve en kuvvetli kütlesi Önasya’da ve Karadeniz etrafında yaşamaktadır. Türklerin nüfus artıklığı tarihî devirlerde en ziyade şimdiki Avrupaî Rusî’yi, Şimalî Çin’i, Şimalî Hindistan’ı tazyik etti, fakat bu nüfus artıklığı nihayet Önasya’da yerleşerek burada ve Karadeniz kıyılarında Türk’ün ikinci vatanını kurdu.” (Togan 1981, 8). Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine gelinceye kadar, Balkan coğrafyası Türkler tarafından bilinen ve etki bırakılan alanlardan biri olmuştur. Buradaki yerleşimler, Karadeniz’in kuzeyindeki göç yollarının izlenmesiyle gerçekleşebilmiştir. Kesin ve somut bilgilere sahip olamadığımız bu en eski yerleşimler konusunda tarih, dilbilim, coğrafya, halkbilim, toplumbilim ve arkeoloji gibi disiplinlerin sunduğu verilerden yola çıkılarak sağlıklı ve nesnel bilgilere ulaşılabilecektir.

“Güvenilir tarih kaynaklarına göre, Balkan Yarımadası VI. yüzyıldan başlayarak Türk kavimlerinin gelip yerleştiği bir yurt olmuştur. Bir Türk boyu olan Kutrigurların VII. yüzyılda kurmuş olduğu Bulgar Hanlığı” (İnalcık 2013, 9) ve onlardan kalma Türk dili ve kültürü ile ilgili kalıtlar, ilk izler olarak göze çarpar. Osmanlı Türklerinden önce, XII-XIV. yüzyıllar arasında Hristiyanlığa geçmiş Kıpçak/Kumanların çeşitli hanedanlar ve XIV. yüzyılda Dobruca-Varna bölgesinde bir beylik kurmaları, Deli-Orman ve Varna’dan Tuna’ya kadar giden bölgenin Türk yerleşim alanı hâline gelmesi (İnalcık 2013, 9-10), Balkan coğrafyasının Türk dili ve kültürüyle öteden beri ilişkili olduğu sonucunu doğurur. Ayrıca 1261’de Moğollardan kaçıp Bizans’a sığınan İzzeddin Keykavus ve otuz-kırk Türkmen obasıyla İzzeddin Keykavus’un yanına gelerek Kuzey Dobruca’ya yerleştirilen Sarı Saltuk (İnalcık 2013, 10), Balkanların Türkleştirilmesinde etkili olmuştur. Türklerin Balkanlardaki bu ilk yerleşmelerinden sonra etkili ve kalıcı yerleşmeler, bu coğrafyanın Osmanlı Devleti’nin egemenliği altına girmesiyle (İnalcık 2013, 10-16) gerçekleşmiştir.

Balkan Dilleri ve Türkçe İlişkisi

Türkçenin Balkan dillerine olan etkisi iki dönemde ele alınmaktadır. V. yüzyıldan itibaren Karadeniz’in kuzeyinden gelerek yerleşen Bulgar, Oğuz, Peçenek ve Kuman/Kıpçak Türklerinin XIV. yüzyıla kadar olan yerleşmeleri ve bunun sonucunda dillerinden kalan öğeler birinci dönem olarak; İzzeddin Keykavus döneminde güneyden gelip yerleşen ve Osmanlılar döneminde Balkanların fethiyle gerçekleşen Türk egemenliği sonucunda ortaya çıkan dil alışverişleri ikinci dönem olarak değerlendirilmektedir (Süleymanoğlu Yenisoy 2007, 171-180). Dil ilişkileri, ikinci dönem olarak adlandırılan ve Balkanların Osmanlı Türklerinin egemenliğine girmesiyle başlayan dönemde daha yoğun ve kalıcı olarak gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti'nin egemenlik döneminde, Balkanlarda yoğun bir Türk kültürü etkisi göze çarpmaktadır. Türkler, Balkan uluslarına, kendi kültürlerinden birçok öge aktarmış, böylelikle kalıcı izler bırakmışlardır. Bu kültür aktarımlarının en açık olarak görüldüğü alan, dil olmuştur. Türkçe, aktarmış olduğu öğelerle Balkan dillerinde önemli bir konuma ulaşmıştır. Belki de bu aktarımların başında, bu coğrafyaya ad olarak verilen *Balkan* sözcüğü gelmektedir. “Sarp ve ormanlık dağ” anlamına gelen Türkçe *balkan* sözünün (Eren 2010, 45), Balkan coğrafyasına ad olarak verilmesi ve bu bölgedeki uluslar tarafından kullanılması, Türkçenin bölgedeki egemenliğine açık kanıt oluşturmaktadır. Türkçenin Balkan dillerine olan etkisi, dilin dış yapısını gösteren sözcükler düzeyinde olmuştur. Balkan dillerinde (Arnavutça, Boşnakça, Bulgarca, Hırvatça, Makedonca, Romence, Sırpça ve Yunanca) Türkçe ya da Balkan dillerinin yapım ekleriyle genişletilmiş Türkçe sözcüklerin de dâhil edilmesiyle birlikte yaklaşık beş bin ortak anlamdaş Türkçe sözcüğün bulunması (Xhanari 2015, VI-VIII), Türkçenin etkisini göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

Türkçe ve Arnavutça İlişkisi

Bir Balkan dili olan Arnavutça, tarih boyunca Türkçenin etkilediği dillerden biri olmuştur. Türkçe ve Arnavutça dil ilişkileri, 1385-1912 tarihleri arasında, Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasındaki egemenlik çağlarında yoğunlaşmıştır (Derjaj 2010, 992). Bilindiği gibi Türkçe ve Arnavutça ayrı dil ailelerine ve dil yapılarına bağlıdır. Arnavutça Hint-Avrupa dil grubuna bağlı olan ve başka akrabası bulunmayan bir dildir (Gökdağ ve Dinçer 2007, 211). Türkçe ise Altay Grubu'na bağlı bir dildir. Arnavutçanın tümce dizilişi *özne + yüklem + nesne* iken Türkçede, *özne + nesne + yüklem* biçiminde bir diziliş görülmektedir (Derjaj 2010, 992; Derjaj 2012, 12). Tümce dizilişlerinin ayrı olması, ortaya çıkan etkilenmenin derin yapıya yansımadağını gösteren durumlardan biri olarak değerlendirilebilir. Türkçenin beş yüz yıl gibi uzun bir süre etkili olmasına karşın, yapılan ödünclemeler diller arasındaki etkileşimde yüzey yapıyı gösteren sözcük düzeyinde kalmış ve sözcük türleri içerisinde de ad türünden sözcükler ön plana çıkmıştır (Abazi-Egro 2002, 8).

Geçmişten günümüze Türkçeden birçok sözcük kopyalayan Arnavutça içerisinde, Türkçe kökenli sözcüklerin (Türkezima) ne kadar yer tuttuğu konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Tahir Dizdari'nin hazırladığı sözlüğe göre Arnavutçada dört bin civarında Türkçe sözcük bulunmaktadır (Abazi-Egro 2002, 3). Bugünkü ölçünlü Arnavutçadaki Türkçe kökenli sözcük sayısını ise iki bin civarında (Abazi-Egro 2002, 21) gösteren çalışmaların yanında, Arnavutçada toplam olarak beş bin, ölçünlü Arnavutçada ise bin sekiz yüz Türkçe sözcüğün bulunduğunu ortaya koyan çalışmalar da (Derjaj 2012, 12) bulunmaktadır. Sözcük sayılarının ayrı olarak verilmesindeki temel neden, Arnavutçaya Türkçe kanalıyla geçmiş olan Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin Türkçe olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorunudur. Arnavutçadaki Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin, asıl biçimlerinin yanında Türkçede aldığı biçimlerinin de kullanılması, bu sözcüklerin Arnavutçaya Türkçe aracılığıyla geçtiğini, asıl biçimlerinin ise yazılı eserler yoluyla aktarıldığını göstermektedir. Türkçeden Arnavutçaya geçmiş olan Arapça ve Farsça kökenli sözcükler için Orientalizm (Doğu kökenli sözcük-alıntı) terimi de kullanılmış ancak Arnavutçadaki Türkçe kökenli sözcüklerin sayısının Türkçe üzerinden giren Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin sayısından daha fazla olması;

Orientalizm teriminin, veren dilin veya aracı olan dilin belirlenmesinde yardımcı olamaması ve Arnavutçadaki alıntılarının giriş yolunu aydınlatmadaki yetersizliği (Derjaj 2017, 9-10) dolayısıyla Türkizm teriminin kullanılması yeğlenmiştir. Nihayet Arnavutça eserlerdeki Türkçe kelimeler Lindita Latifi tarafından taranmış ve Türkçeden Arnavutçaya geçmiş beş bin sözcük, Arnavutçanın standart sözlüğü temel alınarak ortaya konmuştur (Bayraktar 2009, 1086).

Diller Arası Sözcük Alışverişi

Bilindiği gibi bütün dünya dilleri gereksinimlerine göre başka dillerden sözcük ya da daha derin dil bilimsel öğeleri kopyalama yoluna gitmiştir. Bu kopyalamada ticari, siyasi, coğrafi, kültürel, dinsel vb. birçok etmen bulunmaktadır. Genel anlamda bilgi üreten ve bilgiyi aktaran toplumların, dillerini de aktardıkları görülmektedir.

“Öğrenme ve öğretmeler sürecinin bir sonucu olan bu diller arası alışverişler, o dilin konuşurlarının türlü düzlemlerdeki karşılıklı ilişkilerinden ortaya çıkar. Dillerin dünya üzerinde kapladığı coğrafya ile bu coğrafyada yaşayanların ilişkiler süreci, yani tarih, bu konunun ana eksenleridir; çünkü her kişi ya da topluluk, kendisinininkinden farklı coğrafyalarda yaşayan ve farklı bilgilendirme yollarından geçmiş başka kişi ya da topluluklardan yeni şeyler öğrenir ve öğrendiklerinin adını da kendi diline taşır.” (Karaağaç 2005, 117).

Bu anlamda Türkçe de etkileyen ve etkilenen yönüyle tarih boyunca devingen ilişkileri olan bir dil konumunda olmuştur.

Diller arası etkilenmelerin boyutlarından biri söz varlığına ilişkindir. Söz varlığı her ne kadar bir dilin yüzey yapısını gösterse de içerisinde bir toplumun yaşayış biçimi, düşünce sistemi, geleneksel yapısı ve üretim mekanizması gibi birçok öğeyi barındırması yönüyle o toplumun kodlarını sunması bakımından önemlidir. Doğan Aksan bu durumu şöyle ifade eder:

“Sözvarlığı, sadece bir dilde bir takım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar -ya da dilbilimdeki terimiyle *göstergeler*- olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir.” (Aksan 2004, 7).

Böylelikle dilindeki herhangi bir öğeyi başka bir topluma aktarmayı başarmış bir toplum, kendi kültürüne ilişkin bir veriyi aktarmış olmaktadır. “Ulusların birbiriyle olan ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri, hemen dile yansımakta ve yer yüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınma öğeler bulunmakta, kimi zaman bunlar bir dili bütünüyle yabancılaştıracak kadar artabilmektedir.” (Aksan 2004, 29) diyen Aksan, yabancı sözcükleri aktarıldığı dilin ses eğilimlerine uyan *yerleşmiş yabancı sözcükler* (duvar, kalıp, surat, sandık vb.) ve yabancılığını belli eden *yerleşmemiş yabancı sözcükler* (oksijen, lokomotif, devalüasyon vb.) (Aksan 2004, 29) olarak ikiye ayırmıştır. Bu anlamda Arnavutçadaki Türkçe kökenli sözcükleri *yerleşmiş yabancı sözcükler* olarak değerlendirebiliriz. Bu durum, Türkçe kökenli sözcüklerin yüzyıllar boyunca hem halk tabakası tarafından kullanılması hem de yazılı eserlere yansımından anlaşılmaktadır.

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Ortak Sözcüklerden Yaralanma

Yabancılar Türkçe öğretiminin son zamanlarda artan popülerliğine karşın beraberinde birçok sorun da ortaya çıkmıştır. Türkçe öğretimi bağlamında yapılan yayınların artması, sertifika programlarının yaygınlaşması gibi olumlu görülebilecek etkinlikler, uygulama sırasında aynı başarıyı verememektedir. Alanın tanınması, eğitmenlerin yeterlikleri, öğretim programlarının durumu, dil merkezlerinin statüsü, materyallerin yeterlikleri gibi birçok alanda eksiklikler bulunmaktadır (Gümüş 2016, 254). Bu sorunlardan biri de dil öğretiminin aşamalarından birini oluşturan sözcük öğretiminde kendisini göstermektedir. Özellikle diller arasındaki ortak sözcüklerin öğretimi sırasında belli güçlükler ortaya çıkmaktadır. Genel kabul olarak bilinen, Türkçenin sözcük alışverişinde bulunduğu Arapça ve Farsça gibi Doğu dillerini; Arnavutça, Makedonca, Sırpça, Hırvatça, Bulgarca gibi Balkan dillerini konuşan kitlenin Türkçeyi daha çabuk öğrenebileceği algısının egemen olması sözcük öğretiminde ortaya çıkan güçlüklerden birisidir. “Bilindiği gibi dil öğretimi yalnızca belirli birtakım kuralların ve yapıların öğretilmesiyle değil konuşmaların hangi bağlamda oluştuğuna yönelik anlamlandırmanın sağlanması olmalıdır.” (Dağ vd. 2017, 3).

Genel olarak yabancı dil öğretiminin tarihine bakıldığında “(...) 1930’lardan önce sözcüklere, ondan sonra yapılar, 1975’ten sonra ise bildirişim işlevlerine öncelik verilmiştir. Sözcük öğretiminde 1970’lere değin hangi sözcüklerin öğretilmesi gerektiği üzerinde durulmuş ama bu sözcüklerin nasıl öğretilmesi yeterince araştırılmamıştır.” (Demircan 1983, 146). 1980’lerin daha usçu ve işlevsel bir bileşime ulaşma yolunda olduğunu gösteren belirtiler (Kocaman 1983, 122) olsa da bugün sözcük öğretiminde başarının yakalandığı söylenemez. Özellikle sözcüklerin listeler hâlinde ezberletilmesi, çeviri programları yardımıyla açıklanmaya çalışılması gibi uygulamalar doğru sonuçlar ortaya çıkarmamıştır. Bu makalede Türkçeden sözcük kopyalayan dillerden birine sahip öğrencilerin, Türkçe öğrenimleri sırasında karşılaştıkları durumlar, Arnavut dilli öğrenciler özelinde ve sözcük öğretimi bağlamında uygulamalı olarak açıklanmış, ortaya çıkan olumlu ve olumsuz sonuçlar değerlendirilmiştir.

Uygulama Evreni Ve Örneklem

Bu çalışmanın uygulama evrenini, Süleyman Demirel Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (SDÜTÖMER)’nde Türkçe öğrenimini sürdüren B1 ve B2 düzeylerinden birer Arnavut öğrenci oluşturmaktadır. İlk aşamada öğrencilere, Arnavutçayla ortak elli Türkçe sözcük¹ verilmiş, bu sözcüklerin anlamları ya da bu anlamlarına uygun tümceler yazmaları istenmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra öğrencilerle görüşme yapılmış ve bu öğrencilerden Arnavutçadaki Türkçe kökenli sözcüklerle ve bu sözcüklerin Türkçe öğrenimlerine olan katkısıyla ilgili görüşleri alınmıştır. Gerçekleştirilen uygulamadan ve görüşmeden elde edilen bulgular karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

¹ Sözcükler, “Günay Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008.” adlı çalışmadan seçilmiştir.

Değerlendirme

Aşağıda yer alan tablolarda öğrencilere uygulanan etkinliklerden elde edilen veriler listelenmiştir:

Anlamlandırılmayan Sözcükler	Doğru ya da Yakın Anlamlandırılan Sözcükler	Yanlış Anlamlandırılan Sözcükler
başbozuk	beter: Bir kişinin bir ödevi çok kötü.	asıl: Yüzyıl. Bir asıl yüzyıl var.
bedel	cömert: Bir kişi her zaman diğer insanlara para veriyor, onun elleri açık.	çardak: Pencerenin kenarı, küçük balkon, raf gibi ama kapak var. İnsanlar bardak, fincan, kaşık koyuyor.
beleş	çekmece: “Masanın çekmecesine anahtar bıraktım.”	galat: Bir kişi komik şeyler söylüyor. Herkes gülerken eğleniyor. Bu atmosfere galat diyoruz.
cici	çete: Bir grup insanlar savaş yapıyor. Onlar ülke kurtarmak için beraber oluyor.	kırlık: İki parça bir şey kırıyoruz. Kırlık ismi oluyor.
çanak	damla: Suyun küçük küçük parçası.	köşk: Küçük bir mekân, pavyon.
çapraz	dolu: “Tiyatro dolu, boş yer yok.”	kul: Uzun bir bina, orada kimse yaşamıyor.
çelenk	gök: “Bugün gökyüzü açık, bulutlar yok.”	nafaka: Nafaka, kısmet demek. Kadının akrabaları ölüyor. Kimse yok. O zaman ona nafaka diyoruz.
dâhi	havuz: Havuza yüzmek için gidiyoruz.	pay: Çeyiz.
davlumbaz	kafa: Düştü ve kafasını çarptı.	
değmek	kumbara: Para topluyoruz ve kumbarada saklıyoruz.	
dillenmek	kurabiye: Bir tatlı, fırında yapıyoruz.	
dolanmak	lezzet: Çok iyi pişmiş bir yemek. O yemek çok lezzetli.	
evrak	sancak: Eskiden Arnavutluk parça parçaydı. Büyük ailelerin toprağı vardı. Bu toprağın adına sancak diyorlar.	

gedik	tutkun: Bir insan her şeyi çok sever.	
gevşek		
hovarda		
kâhya		
kambur		
kavurma		
mukavele		
müzakere		
panzehir		
savurgan		
sayıklamak		
sürü		
taht		
yafta		

1. Tablo: B1 Düzeyindeki Öğrencinin Etkinlik Değerlendirmesi

Anlamlandırılmayan Sözcükler	Doğru ya da Yakın Anlamlandırılan Sözcükler	Yanlış Anlamlandırılan Sözcükler
bedel	beleş: Bedava.	asıl: Bir ödül, genellikle Rönesans döneminde kullanıyorlardı. “Don Kişot İspanya’da ünlü bir asıldı.” Ya da sıfat gibi kullanıyoruz: “asıl bir insan”, demek ki iyi bir davranış ve gönül var.
cici	beter: Çok kötü bir durum. “Senin yazıların betermiş, hiçbir şey anlayamadım.”	başıbozuk: Zihinsel problemleri var.
çapraz	cömert: Bencil bir insan ya da cimri değil. “Cömert bir çocuk.”	çardak: Evinin bir parçası, oda.
çelenk	çanak: Çanak çömlek. “Nevşehir’de birinci defa çanak çömlek denedim.”	kırlık: Yeşillik.
çete	çekmece: Komodinin bir parçası. “Çekmeceyi kırdım.”	kumbara: Bir insan bir çocuk için sorumlu oluyor eğer çocuğun ebeveynine bir şey olursa. “Annem

		öldükten sonra kumbara beni yalnız bıraktı.”
dâhi	damla: “Damlaya damlaya göl oluyor.”	nafaka: Bir kadın yalnız kalıyorsa, çünkü tüm ailesi öldü, nafaka diyebiliriz. Nafakam, kısmetim anlamında geliyor.
davlumbaz	dolu: Boş değil. “Dolu bir şişeyi kitaplarımın üzerine döktüm.”	pay: Çeyiz, kıyafetler, genellikle kızlar evlenmeden pay hazırlıyor.
değmek	evrak: Önemli bilgiler taşıyan mektuplar. “Üniversitede kayıt yaptırmak için evraklarımı teslim ettim.”	
dillenmek	gök: Gökyüzü.	
dolanmak	havuz: “Havuzda yüzmeyi seviyorum.”	
galat	hücre: Vücudun en küçük parçası. “Kan hücrelerini ilkokulda öğrendik.”	
gedik	kafa: Vücudumuzun bir parçası, onunla düşünebiliriz. “Kafamda sadece o var.”	
gevşek	kurabiye: Bisküvi. “Ben kurabiye yapmayı bilmiyorum, o yüzden her zaman satın alıyorum.”	
hovarda	lezzet: İyi hissediyorsan mesela “Ne kadar lezzet buradaymış.” ya da tadı iyi. “Lezzetli bir tatlı.”	
kâhya	sancak: Osmanlı döneminde topraklar sancaklara ayrılıyorlardı. “İşkodra Sancağı”	
kambur	sürü: “Evde bir sürü kitaplarım var.”	
kavurma	tutkun: Deli gibi sevmek. “O, kitaplara tutkundur.”	
köşk		
kul		
mukavele		
müzakere		

panzehir		
savurgan		
sayıklamak		
taht		
yafta		

2. Tablo: B2 Düzeyindeki Öğrencinin Etkinlik Değerlendirmesi

Yukarıdaki tablolardan ortaya çıkan sonuçlar, şöyle değerlendirilebilir:

➤ B1 düzeyindeki öğrencinin anlamlandıramadığı sözcük sayısı 28 (%56) iken B2 düzeyindeki öğrencinin anlamlandıramadığı sözcük sayısı 26 (%52)'dir. Öğrenciler tarafından anlamı bilinmeyen sözcükler içerisinde 22 tanesi ortaklık (%44) göstermektedir. Anlamlandırılmayan sözcük sayısının oranının yüksek çıkmasındaki temel nedenin, bu sözcüklerin zaman içerisinde Arnavutçanın ses düzenine uyum sağlaması dolayısıyla ortaya çıkan farklılık olduğu söylenebilir. Bu nedenle öğrenciler, bu ortak sözcüklerle ilk defa karşılaştıklarında seslik değişimlerden dolayı sözcükleri anlayamamakta ya da anlamakta güçlük çekmektedirler. Sözelimi *gevşek* sözcüğü Arnavutçada *gjevshek, xhevshek* (Karaağaç 2008, 321); *kâhya* sözcüğü *qahja, qehajá, qeha, qehaha* (Karaağaç 2008, 418); *sayıkla-*eylemi ise *saijój* (Karaağaç 2008, 737) biçiminde geçmektedir. Bu sözcükler arasında açık bir şekilde fonetik değişikliğin olduğu gözlenmektedir.

➤ B1 düzeyindeki öğrencinin yanlış anlamlandığı sözcük sayısı 8 (%16) iken B2 düzeyindeki öğrencinin yanlış anlamlandığı sözcük sayısı 7 (%14) olarak ortaya çıkmıştır. Bu sözcükler içerisinde 5 tanesi (%10) ortaklık sergilemiştir. Öğrencilerin yanlış anlamlandıkları sözcüklerde bir tutarlılık görülmektedir. Bu durumun oluşmasındaki temel neden, yanlış değer verilen sözcüklerin Arnavutçadaki anlamlarının Türkçe anlamlarından farklı olması olarak açıklanabilir. Örneğin *nafaka* sözcüğünün Arnavutça yazılışı aynıdır ancak her iki öğrenci tarafından bu sözcüğe Türkçe anlamına göre yanlış değer verilmiştir. Burada öğrencinin, kendi dilindeki bir sözcükle hedef dilde de karşılaşınca anlam bakımından da aynı olacağını düşünmüş olduğu belirtilebilir. B1 öğrencisi, "Nafaka, kısımet demek. Kadının akrabaları ölüyor. Kimse yok. O zaman ona nafaka diyoruz." biçiminde anlamlandırırken B2 öğrencisi, " Bir kadın yalnız kalıyorsa, çünkü tüm ailesi öldü, nafaka diyebiliriz. Nafakam, kısımetim anlamında geliyor." biçiminde anlamlandırmıştır. Görüldüğü üzere her iki öğrenci, ana dillerindeki anlamı (Karaağaç 2008, 632) da göz önünde bulundurarak sözcüğe, birbirlerine yakın anlam değerini yüklemiştir.

➤ B1 düzeyindeki öğrenci 14 (%28) sözcüğe doğru değer verirken B2 öğrencisi 17 (%34) sözcüğe doğru değer vermiştir. Bu sözcüklerden 11 tanesi (%22) ortaklık sergilemektedir.

➤ Öğrencilerle yapılan görüşmeden elde edilen bulgular da yukarıda görülen durumları desteklemektedir. Öncelikle öğrenciler, Türkçe öğrenimlerine başlamadan önce dillerindeki

sözcüklerin yabancı kökenli olduğunu fark edebildiklerini ancak bu sözcüklerin hangi dillerden geldiğini bilmediklerini belirtmişlerdir. Türkçe öğrenimlerine başladıkları zaman bu sözcüklerin Türkçede de olduğunu fark ettiklerini dile getiren öğrenciler, A2 düzeyinden itibaren anlam farklarını ayırt etmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Ortak sözcüklerin fazlalığının, günlük hayatlarında ve özellikle ülkelerine döndüklerinde zaman zaman sıkıntıya yol açtığını belirten öğrenciler, bu durumu "şapka, atlet, tutkun, çapkın, merak, kurnaz, marifet, telaş" gibi farklı anlamlara gelen sözcüklerle ilgili yaşadıkları anılarını paylaşarak örneklendirmişlerdir.

➤ B2 düzeyindeki öğrencinin, ortak sözcüklerdeki anlamsal ayrımlara ilişkin paylaşmış olduğu anıları dikkat çekmektedir. Öğrenci tarafından, konunun örneklendirilmesi amacıyla *şapka* sözcüğü seçilmiştir. "*Türkiye'ye geldikten kısa bir süre sonra şapka almak istedim. Şapka almak istiyorum dedim ve bir Türk'ün gösterdiği şapkayı görünce bu değil dedim ve terliği gösterdim. İşte bunu istiyorum dedim.*" ifadeleri Türkçe ve Arnavutçada ortak olarak kullanılan ve ayrı anlamları içeren sözcüklerin, öğrencilerin günlük yaşamlarında ortaya çıkan güçlüklerden birisini göstermesi bakımından kayda değerdir.

➤ Bunun yanında, öğrencilerin ağızdan aktarılan ve konunun daha iyi anlaşılması açısından önemli görülen şu ifadeleri paylaşmakta yarar bulunmaktadır: "*Çapkın bizde yaramaz anlamındadır; biz probleme telaş diyoruz; Türkçedeki raf, bizde raft şeklinde bütün dolap için kullanılır.*"

➤ Bu örnekler dışında öğrenciler; Arnavutçanın ölçünlü dilinin dışında, farklı ağızlarını kullanmaktan kaynaklanan başka sorunlar olduğunu, Türkçe kökenli sözcüklerin ölçünlü Arnavutçada başka anlamlara gelebildiği gibi Arnavutçanın ağızlarında, ölçünlü Arnavutçanın dışında daha başka anlamlara gelebileceğini ve bu durumunun Türkçe öğrenimi sırasında zaman zaman karmaşaya yol açabileceğini dile getirmişlerdir. Ayrıca yazım sistemlerindeki farklılık ile Türk ve Arnavut alfabelerindeki harflerin birebir aynı olmamasından kaynaklanan sorunlardan da bahsetmişlerdir.

➤ Yukarıdaki örnekler bağlamında öğrencilerin gerek yaşamlarına ilişkin anı olarak paylaştıkları gerekse tek tek sözcük düzeyinde aktardıkları kullanımlar, yapılan uygulamanın pekiştiricisi olarak öne çıkmaktadır. Paylaşılan örneklerde anlamsal ayrımların bulunduğu açıkça görülmekte ve bu durumun da Türkçe öğrenimi sırasında kimi güçlükleri doğurduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bugün Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlardan biri sözcük öğretimidir. Özellikle Türkçeyle ortak sözcük dağarcığına sahip dilleri konuşan öğrenciler için bu sorun daha belirgin olarak göze çarpmaktadır. "Ortak sözcüklerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde artısı bulunduğu gibi eksisi de bulunabilmektedir. Öğrencinin yıllardır vurgu ve anlam bakımından edindiği sesletim, anlamlandırma biçimini değiştirmek çok güçtür." (Karazeybek 2016, 39). Dil öğrencisi Türkçedeki bir sözcüğün kendi dilinde de aynı anlama geldiğini varsayarak, sözcüklere yanlış *değer* verebilmektedir. Bu durum sadece öğrenciler için değil, öğreticiler için de bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Nitekim

SDÜTÖMER bünyesinde Arnavut dilli öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen uygulamadan ortaya çıkan sonuç bu görüşü desteklemektedir. Yapılan uygulamadan ve değerlendirmelerden ortaya çıkan bulgulara göre öğrencilerin doğru anlamlandırdığı sözcük sayısının düşük olduğu gözlenmiştir. Bu durumun oluşmasında, Türkçenin Arnavutçaya erken dönemlerde sözcük aktarımı yapması ve bu sözcüklerin zaman içerisinde ses ve anlam değeri bakımından kimi değişikliklere uğramasının etkili olduğu söylenebilir. Bu durum elbette öteki diller için de geçerlidir. Konuya yabancılara Türkçe öğretimi açısından bakıldığında yaygın bir yanlışlıkla karşı karşıya olduğumuz gerçeği ortaya çıkmaktadır. Nitekim Türkçeyle ortak sözcük dağarcığına sahip dillerinden birisini edinmiş bir öğrencinin Türkçeyi rahatlıkla öğreneceği kanısı yaygındır. Oysaki dil öğretimi birçok yöntem, teknik ve uygulamanın bir arada kullanıldığı akademik ve eğitsel bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda ortak sözcüklere özellikle "dikkat edilmeli, vurgu, tonlama ve anlam farklılıkları hedef dile odaklanılarak yapılmalıdır." (Karazeybek 2016, 39). Öğreticinin, belirtilen sözcüklerin öğretimi sırasında ses ve anlam farklılıklarının olabileceğini göz önünde bulundurarak sözcüğe Türkçe bağlam içerisinde *değer* vermesi yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Kaynakça

ABAZI-EGRO Genciana (2002). "Arnavutluk'ta Türkoloji Çalışmaları", *bilig*, S. 21, Bahar, s. 1-26.

AKSAN Doğan (2004). *Türkçenin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar*, Ankara: Engin.

BAYRAKTAR Fatma Sibel (2009) "Dr. Lindita Latifi Mbi Huazimet Turke Në Gjuhën Shqipe Krahasuar Me Gjuhët E Tjera Të Ballkanit (Arnavutçaya Ve Diğer Balkan Dillerine Geçen Türkçe Kelimelerin Karşılaştırılması) Tiranë (542s.)", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4, Summer, p. 1083-1090.

DAĞ Pınar vd. (2017). "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Mitolojik Anlatıların Kelime Ağı Oluşturma, Bağlam, Söz Dizimi ve Yaratıcı Yazmaya Katkılarının Seçmecî Yöntem Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *I. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Bilgi Şöleni (UYTOB 2017)*, Yayınlanmamış Bildiri, 17-19 Mayıs 2017, Uludağ Üniversitesi Bursa, s. 1-25.

DEMİRCAN Ömer (1983). "Sözcük Öğretimi ve Türkçe-İngilizce Sözcük Yapım Türleri Üzerine Bir Karşılaştırma", *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, S. 379-380 (Dil Öğretimi Özel Sayısı), Ankara, s. 146-157.

DERJAJ Adriatik (2010). "Arnavutça Türkçe Dil İlişkileri", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Nu. 3, C. 18, s. 991-996.

DERJAJ Adriatik (2012). "Türkiye Türkçesi Ağızlarının Arnavutçadaki İzleri Üzerine", *Diyalektolog - Ağız Araştırmaları Dergisi*, S. 5, Kış, s. 9-16.

DERJAJ Adriatik (2017). "Arnavutçadaki Türkizmalar İçin Çağdaş Bir Bakış Açısı", *Türkçe Konuşanların Akademik Dergisi TURKOPHONE*, S. 3, C. 4, s. 9-12.

EREN Hasan (2010). “Balkan Adının Kökeni”, *Yer Adlarımızın Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

GÖKDAĞ Bilgehan Atsız ve DİNÇER Aslıhan (2007). “Balkanlarda Dil ve Kimlik”, *Balkanlar El Kitabı*, C. III (Dil ve Edebiyat), Çorum-Ankara: KaraM ve Vadi, s. 191-222.

GÜMÜŞ İnan (2016). “Türkçede Emir-İstek Kipi ve Yabancılara Türkçe Öğretimi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 39, Bahar, s. 253-262.

İNALCIK Halil (2013). “Türkler ve Balkanlar”, *Osmanlı ve Modern Türkiye - Araştırmalar-*, İstanbul: Timaş, s. 9-41.

KARAAĞAÇ Günay (2005). *Dil, Tarih ve İnsan*, Ankara: Akçağ.

KARAAĞAÇ Günay (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

KARAZEYBEK Alper (2016). “Arnavutluk’ta Türkçe Öğretimi, Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem ve Uygulamalar*, Yayına Hazırlayanlar: İbrahim Gültekin-Fikriye Gündüz, Ankara: Kültür Sanat.

KOCAMAN Ahmet (1983). “Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler”, *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, S. 379-380 (Dil Öğretimi Özel Sayısı), Ankara, s. 116-122.

SÜLEYMANOĞLU YENİSOY Hayriye (2007). “Türkçenin Balkan Dillerine Etkisi”, *Balkanlar El Kitabı*, C. III (Dil ve Edebiyat), Çorum-Ankara: KaraM ve Vadi, s. 171-190.

TOGAN A. Zeki Velidî (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş*, İstanbul: Enderun.

XHANARI Lindita (2015). *Balkan Dillerindeki Ortak Türkizmalar Sözlüğü*, Editör: Turgut Tok, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.